

A szabadság megfoghatatlan gépzakatozása

Art Lover (Szombathy Bálint): *Vér, arany, neoizmus*.
Betekintés Istvan Kantor Monty Cantsin? Amen! életébe
és művészetébe. Ráció Kiadó, Budapest, 2012

Szombathy Bálint (Art Lover) új kötetében pontosan az alcímben (és a címben) jelzett tartalmakat boncolgatja.

Kicsoda is Kántor István Monty Cantsin? Amen!, a neoizmus kiötlője és máig – nem is tudom, hogyan kellene a legmegfelelőbbben kifejeznem magam – frontembere? főpapja? főideológusa? feltétel nélküli Gesamtkunstwerk-alkotója és -híve?

Erre talán a Vezéregyéniség lenne a legmegfelelőbb kifejezés. S természetesen a „főpap” és „főideológus” terminusok is idézőjelben értendők, hisz a neoizmus nem ideológia és nem vallás, s Kántor István olykor megjegyzi: nem művészet.

Azt hiszem, a leghelyesebb, ha életformaként és magatartási módozatok sokaságának gyűjtőmedencéjeként definiáljuk azt, ami makacsul kisiklik a definiálhatóság zónájából.

De térjünk vissza Kántor Istvánra. 1976-ban, szinte mentőövként megkapva az útlevelét, előbb Párizsban, utcai zenészként keresi kenyerét, majd valamivel később Kanadába távozik, és ott telepszik le.

Egy kiragadott momentum: ezt megelőzően Magyarországon kiemelkedő a Drazsé-Expressz nevű zajzenei formációban való részvétele, ami akár a punk magyarországi előfutáraként is említhető. (Az akkori hatalom nem kis bosszúságára.)

Észak-Amerikában egy rövid, még magyarországi megismerkedésből kifolyólag, ismét összehozza a sors David Zackkal Portlandban. Innen fél-évnyi „kiképzés” után immár Monty Cantsinként (ami egyébként viszonylag gyakori név) már mint öntudatos, sőt fanatikus, magas hőfokon égő művész (nem véletlen, hogy a neoista ikonográfiának egyik fontos szimbóluma a lángoló vasaló, mint az önemésztő művész jelképe), 1979-ben

megalapítja a neoizmust azzal a szlogennel, hogy „a neoizmusba minden belefér”, és „bárki lehet neoista, aki a neoizmus nevében/jegyében bármit tesz”, kiötli a „mindig hat óra van” szlogenjét és szimbólumát, ugyanis Észak-Amerikában hat órakor fejeződik be a munkaidő, és ettől fogva az emberek már azt tehetnek, amit kívánnak, vagyis egy izmus örvén a korlátlan szabadságot kínálja fel az embereknek, amivel sok hívet szerez ennek a definiálhatatlan új irányzatnak.

Nem mellékesen azonnal bekapcsolódik az akkor fénykorát élő küldeményművészetbe, és többek között így ismerkedik meg a róla szóló jelen kötet írójával.

Új személyiséget épít ki magának, amelyről a régi jelentős részét lehántja, de mégsem veti el, tagadja meg a gyökereit, csak az új kontextusban átértelmezi őket. Például önmagát mint földönkívüli lényt definiálja, azzal, hogy a magyar nyelv, mely az anyanyelve, szintúgy földönkívüli nyelv. Ahogy nem tagadja meg mondjuk Kassák, Tamkó Sirató, vagy a mi Ladik Katalinunk stb. könyveinek szellemiségét sem, sőt magába ömlesztve, töretlenül építi őket tovább.

Ady Endrével, a XX. század eleji szimbolista költővel speciális viszonyrendszert ápol. Nemcsak a neoizmus egyik legfontosabb himnusza Ady *Vér és arany* című, angol fordításban énekelt-megzenésített verse, de Kántor István önmagát is Ady Endre egyik jelenkori inkarnációjának tartja, egyszersmind kifejezve a költő opusa iránti csodálatát. Ami zenei feszítvát illeti: a punk nyersesége éppúgy nem áll tőle távol, mint a profi zenészek által akár techno pop, new wave címke alá besorolható dallamos zene (legalábbis egy időszakában), a zajfolk (a magyar népzene egész életútját végigkíséri, no nem a néprajzosok öröme, de hát nem is célja), egészen a gépek generálta zajokig, melyeket aztán samplerekkel és számítógépes utómunkálatokkal a zene tartományába transzponál.

Festészeti tevékenysége, noha igen sokrétű, és olykor nehezen választható el a kiállításmegnyitók alkalmával bemutatott „keményebb” performance-aitól (mint radikális performance-művész is kimagasló), mégis, ennek talán a legjelentősebb – és a legtöbb zűrt okozó – egyik módozatát venném górcső alá.

Itt ismét Ady *Vér és arany* című versébe botlunk, mint alkimista ízű önkifejezési formába.

Kántor István Monty Cantsin? Amen! ugyanis a saját véréből, ápolónői segédlettel, gyakran vetet le néhány ampullányit, melyeket nem csak a performance-aiban, s nem csak a „szokásos” festményein használ fel alapanyagként, hanem eddig a földgolyó tucatnyi múzeumában két más alkotó kiállított képe közé spriccelve X alakban, mint a múzeumoknak

adományozandó vérfestményt „alkot meg”... S ennek egyenes következményeként kitiltatott az összes ilyen, vérfestménnyel megajándékozott múzeumból. Plusz erőszakos elvezetés, plusz botrány, plusz rendőrség, plusz bíróság... Etc. Pedig ez az aktus nála nem üres botránykeltő céllal végzett tevékenység, hanem egyfajta önsors-determináltság, melyet haláláig hordozni szándékozik.

Amúgy a múzeumok, biennálék, intézmények iránti álláspontja kifejezetten elmarasztaló.

Mellesleg videomunkái is (melyekért a legmagasabb kanadai elismerést vehette át épp az egyik olyan intézményben, ahonnan vérfestményakciója miatt örökre kitiltatott) az elgépiesedő embert, az ember és a gép ellentmondásos viszonyát, az olykor szexuálisan feltöltött embergépeket és azok mozgás- és érzelemdiagramjait, hangulatát és a jövő(jelen?)képünket tanulmányozza, külsőségekben olykor a különböző totalitárius ikonográfiákból merítve ihletet. Arról még nem is beszélve, hogy pl. egykor kikiáltotta magát a New York-i East Lower Side vezérének. S nem mellékesen multimedialis tevékenységébe (noha, mint mondtam, tagadja művész-voltát, neoistaként jellemezve önmagát) belefér a költészet is.

Érdekes?

Tessék megrendelni a kötetet a Westbooktól!